

KİTLERE İLİŞKİN BİR REGÜLASYON MODELİNİN GEREKLİLİĞİ VE KAYNAK KULLANIM ETKİNLİĞİ ÜZERİNE: NEVŞEHİR TEKEL RAKI FABRİKASI ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Recep KÖK

(Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü)

Yard. Doç. Dr. Orhan ÇOBAN

(Erciyes Üniversitesi, Nevşehir İİBF, İktisat Bölümü)

Özet

Kuramsal açıdan bir netlik olmamakla birlikte mülkiyet ile etkinlik arasındaki etkileşimler bağlamında Neo-klasik iktisat teorisi “kamusal seçim” ve “mülkiyet hakkı” arasında bir ilişki kurmaktadır. Türkiye’de 1930’lu yıllardan itibaren özel bir önemle kurumlaşmış olan KİT’lerin genel ekonomi içindeki yeri, zaman zaman tartışılmakla birlikte 1980’li yıllardan itibaren özellikle Neo-liberal politikaların ağırlık kazanmasından dolayı kamu işletmelerinin özel işletmelere göre kaynaklarını etkin kullanamadıkları görüşü işlenmeye başlamıştır. Halbuki, ülkemizde kamu ve özel sektör işletmeciliğine ilişkin nisbi performans incelemeleri ve karşılaştırmalarına dayanan çok az sayıda araştırma vardır.

Bu çalışmada Tekel Genel Müdürlüğü’ne bağlı Nevşehir Rakı Fabrikasında 1992-2001 dönemi dikkate alınarak, rekabet dinamiğinin çekirdeğini oluşturan etkinlik analizi yapılmıştır. Çalışmanın yönteminde Stokastik Frontier üretim fonksiyonu yaklaşımlarından ve parametrik olmayan Veri Zarflama Analizlerinden (Data Envelopment Analysis-DEA) yararlanılmış; üretim ve maliyet fonksiyonlarından hareketle teknik, tahsis ve ölçek etkinliği parametreleri elde edilmiş, atıl kaynak kullanım süreci belirlenmeye çalışılmış ve ilaveten KİT ekonomilerine ilişkin etkin bir regülasyon modeli önerilmiştir.

JEL Sınıflandırma: L32, L33, D61.

Anahtar Kelimeler: KİT Ekonomileri, Etkinlik, Özelleştirme.

1. Giriş

Küresel rekabette modern anlamda firma yönetiminin özünü oluşturan kaynak kullanım etkinliğine bağlı olarak verimlilik ve etkinliğin ölçümü, güncelliği her geçen gün artan bir olgu olmuştur. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren Neo-liberal politikaların da etkisiyle yoğunlaşan özelleştirme tartışmaları, mülkiyet biçimleri ile teknik etkinlik arasındaki etkileşimleri ön plana çıkarmıştır. Ayrıca, son zamanlarda iktisat literatüründe üzerinde önemle durulan konulardan birisi haline gelen ve öncülüğünü Stigler, Posner ve Peltzman’ın yaptığı *Regülasyon Teorisi* çerçevesinde şekillenen regülasyon, özellikle gelişmekte olan

ülkelerde özelleştirme eksenli tartışmalarda kaynak kullanım etkinliğinin yanısıra rekabet gücünü artırmada bir politika aracı olarak dikkate alınmaya başlanmıştır.

Neo-klasik iktisat teorisinde kamusal seçim ve mülkiyet hakkı yaklaşımları ile açıklanan mülkiyet yapısı ile kaynak kullanım etkinliği arasındaki ilişki de, özel ve kamu sektörü arasındaki etkinlik farklılıkları, mülkiyetin doğasındaki değişikliklerle açıklanmaktadır. Bu bağlamda özellikle KİT'lerde kamu mülkiyetinin özelliğinden dolayı, gerekli teşvik ve ödüllendirme mekanizmalarının oluşturulamadığı ve bundan dolayı da kamu işletmelerinin özel işletmeler kadar etkin olamayacağı iddia edilmektedir. Ayrıca bu yaklaşıma göre, belli bir dönemde bölüşümün ne şekilde gerçekleştirilip nasıl değiştirildiği ve mülkiyetin nasıl el değiştirdiği önem arz etmektedir. Kamusal seçim yaklaşımında ise, kaynak kullanımında etkinsizliğin nedeni olarak zayıf rekabet koşullarında çalışan bürokratik yapıya bağlı olarak doğrudan denetim mekanizmalarının işletilememesi gösterilmektedir. Fakat, ülkeler/sektörler üzerine yapılan çeşitli ampirik araştırmalarda, bazılarında kamu işletmelerinin bazılarında ise özel işletmelerin kaynak kullanım etkinliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Buradan hareketle mülkiyet biçimi ile kaynak kullanım etkinliği arasında kuramsal açıdan bir bağlantının olmadığı söylenebilir (Saygılı, Taymaz, 1996: 405-406, 408).

Özelleştirme eksenli olarak şekillenen tartışmaların en önemli gündem maddelerinden birisi de piyasa yapısının kaynak kullanımına etkisidir. Bazı iktisatçılar firmalardaki teknik etkinliği, piyasaların rekabetçi yapısıyla ilişkilendirmekte ve tekelci konumdaki firmalarda etkinliğin sağlanamayacağını iddia etmektedirler. Küresel rekabette artı katma değer elde etmek isteyen sektör veya firmalarda kaynak kullanım etkinliğinin artırılması, özelleştirmenin tekelci bir piyasa yapısına yol açmamasına bağlıdır (Kök, 1995: 22-27). Bu bağlamda aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek olan regülasyon konusu, bir politika önerisi olarak dikkate alınmaktadır.

Bu çalışmada 1992 yılında kurulan, distile alkollü içkiler sektöründe yıllık 20.700 bin litre üretim kapasitesi ile (DPT, 2000: 3) Türkiye'nin en büyük firması olan ve 2002 yılı özelleştirme portföyüne alınan Tekel Genel Müdürlüğü'ne bağlı Nevşehir Rakı Fabrikasında 1992-2001 dönemi dikkate alınarak, rekabet dinamiğinin çekirdeğini oluşturan etkinlik analizi yapılmıştır.

Giriş ve sonuç dahil olmak üzere dört bölümden oluşan bu çalışmanın ikinci bölümünde, regülasyon-özelleştirme ve rekabet arasındaki etkileşimler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Stokastik Frontier üretim fonksiyonu yaklaşımlarından ve parametrik olmayan Veri Zarflama Analizleri (Data Envelopment Analysis-DEA) yönteminden hareketle firma ölçeğinde bir etkinlik analizi yapılmış ve KİT ekonomilerine ilişkin etkin bir

regülasyon modeli üzerinde durulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise ulaşılan sonuçlardan hareketle özelleştirme politikasının rasyonallitesi tartışılmıştır.

2. KİT'lerde Kaynak Kullanım Etkinliğini Artırmada Regülasyon-Özelleştirme-Rekabet Etkileşimi

2.1. Ekonomik Etkinlik ve Regülasyon

2.1.1. Ekonomik Etkinlik ve Regülasyonun Tanımı

Sahip olunan kaynakların alternatif kullanım olanakları çerçevesinde optimal tahsisine bağlı olarak toplum refahının maksimize edilmesi, iktisat biliminin temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda gelişmiş ülkelerde piyasa ekonomisi sisteminin tercih edilmesinin temel gerekçesi, rekabetçi piyasaların optimum kaynak tahsisini sağlayabileceği ve böylece toplum refahının artacağı varsayımına dayanmaktadır.

Ekonomik etkinlik, bir ekonomide veri teknoloji ve belli kaynak stoklarından hareketle maksimum hasıla elde etme imkanı olarak tanımlanmaktadır. Buna göre ekonomik etkinlik, Pareto optimumu ile ilgili şartları da kapsayacak şekilde, hem üretim hem de tahsis etkinliğinden meydana gelmektedir. Ekonomik etkinlik kavramı, aynı zamanda tahsis etkinliği (allocative efficiency) ve statik etkinlik (static efficiency) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, serbest piyasa şartlarında teknolojik gelişmelere bağlı olarak optimum kaynak tahsisinin sağlanması, kaynak stoklarının kalite ve miktarının artması sonucu toplumsal refahı maksimize etmenin mümkün olduğu durumlarda ilgili performans ölçümü, dinamik etkinlik olarak adlandırılmaktadır (Kök, 1991: 45-48).

Endüstri iktisadında stratejik analizlerin ön plana çıkması ile birlikte regülasyon teorisinin de önemi artmaya başlamıştır. Regülasyon teorisinin temelini, iktisadi, sosyal ve siyasi alanlarda kamu orijinli oluşumların ağırlıkta olduğu ülkelerde kamu (devlet) regülasyonu oluşturmaktadır.

Regülasyon, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda regülasyon, hükümetlerin, bireylerin ve firmaların iktisadi ve sosyal açıdan istenmeyen davranışlarını engellemek amacıyla oluşturduğu uygun müeyyidelerle desteklenmiş kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamda ise regülasyon, her türlü faaliyetin ve sürecin müeyyide oluşturma imkanına sahip herhangi bir otorite veya mekanizma tarafından oluşturulacak kurallar, telkinler, kısıtlar veya teşvikler yoluyla denetim altına alınması ve/veya düzenlenmesi ve/veya yönlendirilmesi ve şekillendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Guasch and Hahn, 1999: 138).

2.1.2. Regülasyonun Stratejik Boyutları ve Dinamikleri

Kamu yararı yaklaşımına karşı çıkan ve öncülüğünü Stigler (1971), Posner (1974) ve Peltzman'ın (1976) yaptığı regülasyon teorisinde, kamu düzenlemelerinin ekonomik rantın çıkar grupları arasında yeniden/adaletsiz dağılıma neden olduğu ve buna bağlı olarak güçlü lobicilik yapan grupların ekonomik ranttan daha fazla istifade edebildiği ve bu nedenlerden dolayı da kamunun düzenleyici alanlardan çekilmesi gerektiği savunulmaktadır (Emek, 2001: 48). Bu ve benzeri yaklaşımlardan hareketle regülasyon olgusu, stratejik bir boyut kazanmıştır. Bunlardan en önemlisi, kamunun çeşitli nedenlerle bir regülasyon stratejisi oluşturma zorunluluğudur. Regülasyon stratejileri bir taraftan rekabet stratejisini, diğer taraftan da regülasyon konusunda işbirliği stratejisini gerektirmektedir. Bazı ülke ve ülke grupları tarafından oluşturulan ve uygulanan regülasyon stratejileri hem ilgili ülkelerin rekabet güçlerinin artmasına imkan sağlamakta hem de rekabet ortamının gelişerek, uluslararası boyutta regülasyon rekabetinin ve işbirliği stratejilerinin her geçen gün artmasına neden olmaktadır.

Regülasyon konusunun stratejik açıdan diğer bir boyutunu ve aynı zamanda metodolojik açıdan da en zayıf yönünü, firma regülasyonu oluşturmaktadır. Firma regülasyonunun incelenmesi, kamu regülasyonunun tersinden incelenmesi anlamına gelmektedir. Çünkü kamu regülasyonunun temel amacı, firma davranışlarını sınırlandırmak ve yönlendirmektir. Bu bağlamda firmaların regülasyon alanları ele alınarak, regülasyon gücü-rekabet gücü ilişkisinin ortaya konulması gerekmektedir.

2.2. Firmaların Regülasyon Alanları, Stratejileri ve Özelleştirme

2.2.1. Firmaların Regülasyon Alanları ve Stratejileri

Endüstri iktisadında firmalar arası ilişki ve etkileşimlerin ortaya konulmasının önemi her geçen gün artmaktadır. Firmalar arası ilişkiler bir bütün olarak ele alındığında güç birliği, işbirliği, piyasa/pazar hakimiyeti, çatışma gibi çeşitli oluşum ve etkileşim alanlarının olduğu görülmektedir. Bu alanlar, regülasyon alanları başlığı altında değerlendirilmekte ve sistematize edilmektedir. Sözkonusu alanların boyutu ve nispi önemi, ülkeden ülkeye, endüstriden endüstriye hatta firmadan firmaya farklılık göstermektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan birçok ülkede genellikle büyük miktarlarda ilk yatırım gerektiren ve dolayısıyla sabit maliyetleri yüksek olan endüstrilerde üretim kamu tarafından yapılmakta ve üretilen mal ve hizmetler tüketicilere KİT'ler aracılığıyla devlet tekeli olarak sunulmaktadır. Bu piyasalarda devlet tekeli oluşturulmasının ardında yatan temel ekonomik neden doğal tekel olmakla birlikte; özel kesimin yeterli sermaye birikimine sahip olmaması, kalkınma için gerekli olan altyapı hizmetlerinin sürekli ve güvenilir bir şekilde sanayinin

hizmetine sunulamaması, diğer sektörlerle bu tür hizmetler arasında tamamlayıcı ilişkilerin oluşmaması gibi çeşitli ekonomik nedenler de bulunmaktadır. Mal ve hizmetlerin piyasaya KİT'ler tarafından sunulduğu ülkelerde fiyatlar genellikle hükümetler tarafından ya da kendisine verilen sosyal amaçlar doğrultusunda KİT yönetimi tarafından belirlenmektedir (Çakal, 1996: 15-17). Buradan hareketle firma regülasyonu konusunun önemli bir boyutunu da firma-devlet ilişkilerinin oluşturduğu söylenebilir.

Firmalar arası ilişkilerde olduğu gibi firma-devlet ilişkilerinde de ilişkilerin niteliği ve nedenleri önem arz etmektedir. Burada esas olan konu, sözkonusu ilişkilerin firma regülasyonunu gerektirip gerektirmediği, firmalar açısından ne tür avantaj ve dezavantajları ortaya çıkardığı ve bu ilişkilerin çerçevesinin kim tarafından ve hangi kriterler esas alınarak belirlendiğidir. Nihai olarak ortaya çıkan ilişki ve etkileşimlerin ne şekilde regüle edilmesi gerektiği, günümüz ekonomilerinin en önemli sorunu olmuştur. Bu bağlamda ilerleyen bölümlerde ele alacağımız ilişki ve etkileşimlerin regüle edilmesi konusu, özelleştirme eksenli tartışma ve politikaların en önemli boyutunu oluşturmaktadır.

Kamunun ekonomideki ağırlığının ve kamu politikalarının esneklik ve etkinliğinin yanısıra kamu kaynaklarının etkin kullanımı, kamu regülasyonunun incelenmesi açısından önem kazanmaktadır. Bu çerçevede kamunun kimlerle ve ne şekilde ilişki kurduğu, ilişkinin sosyal, politik ve ekonomik içeriği ile firmalara karşı kullanabileceği regülasyon gücünün analiz edilmesi gerekmektedir. Devlet-firma ilişkilerinde kamu yasama, yürütme ve yargıdan kaynaklanan bir takım güçlerinin yanısıra çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla da oluşturabileceği pazarlık, girişim, işbirliği gibi çeşitli güçlerini harekete geçirebilmektedir.

Endüstri iktisadının bir alt dalı olarak şekillenen regülasyon teorisinin en önemli açılımını regülasyon rekabeti stratejisi oluşturmaktadır. Regülasyon modelleri kullanarak, makro ve mikro ölçekte bir rekabet gücü avantajı ve refah düzeyi artışı sağlamaya yönelik etkileşim süreci, regülasyon rekabeti olarak tanımlanmaktadır. Bu etkileşim sürecinde hem kamunun, hem de firmaların keyfi karar almamaları (popülist) ve amaçsız strateji belirlememeleri ve her iki kesimin de bir regülasyon rekabeti baskısı ile karşı karşıya bırakılmaları gerekmektedir. Bu baskı ile karşılaşmayan kamu sektörü ve özel sektör firmalarının zamanla konumlarının ve pozisyonlarının kötüleştiği ve bu nedenle rakip firmalarla rekabet edemedikleri, yaşanan tecrübelerden anlaşılmaktadır.

Rekabet strateji ve politikalarının temel argümanları, firmaların regülasyon stratejilerinin tespitinde önemli birer unsur olmuşlardır. Bu bağlamda piyasadan, firmalardan, devletten ve girişimci-yönetici ve çalışanlardan kaynaklanan tehdit ve fırsatlar olmak üzere dört önemli ilişki ortaya çıkmaktadır. Piyasaların genişlemesi veya daralması, piyasada rekabetin artması veya azalması, piyasaya girişin zorlaşması veya kolaylaşması,

piyasa ajanlarının ve piyasanın özelliklerinin ortaya çıkardığı fırsat ve tehditler, bunlardan bazılarıdır. Firmalar saldırgan, savunmacı ve işbirlikçi rekabet stratejileri çerçevesinde fiyat, miktar, kalite, reklam vb. politikalarını tercih ederek, tehditleri azaltmaya ve fırsatlarını (avantajları) artırmaya çalışmaktadırlar (Bu konularda ayrıntılı bilgi için bakınız: Porter, 1980; Pfähler und Wiese, 1998).

2.2.2. Regülasyon Stratejisi Olarak Özelleştirme

Kamunun ekonomideki ağırlığının açıklanmasında hakim güç kavramı ön plana çıkmaktadır. Yasal düzenlemelere bağlı olarak oluşmuş monopolistik piyasa yapılarında, hakim güç ile monopolistik güç kavramları aynı anlama gelmektedir. Bu bağlamda monopol gücü elde eden ajan –monopol gücün sahibinin kamu sektörü olması halinde hakim güç olarak kamu-, piyasanın regülasyonu yerine kendi regülasyonunu empoze eden firma niteliği kazanmaktadır.

Hakim veya monopol güç, rakip veya potansiyel olarak rakip olabilecek firmaların piyasaya girişini engelleyebilmekte, hali hazırdaki rakipleri piyasayı terk etmeye zorlayabilmekte ve yeni teknolojilerin yayılmasını ve kullanımını zorlaştırabilmektedir. Bu ve benzeri stratejiler hem rekabeti hem de kaynak kullanım etkinliğini azaltıcı bir takım iktisadi yansımaları ortaya çıkmaktadır (Estache, 2001: 100). Regülasyon bağlamında rekabet ortamının iyileştirilerek rekabetin artırılmasının yanısıra, gücün kötüye kullanımının engellenmesine yönelik anti-monopol yasalarının yürürlüğe konulması ve piyasa mekanizmasını etkisizleştirecek oluşumların önüne geçilmesi için bir takım çözüm önerileri geliştirilmelidir.

2.2.3. Özelleştirme-Rekabet Etkileşimi ve Firma Regülasyonu Üzerine Etkileri

Rekabet ortamının oluşturulması ve artırılmasının yanısıra kamu mülkiyetindeki firmaların da sürdürülebilir regülasyon ve rekabet gücü kazanmasına yönelik bir rekabet politikası olarak tanımlanan özelleştirme, kamunun regülasyon alanlarının piyasalar ve firmalar lehine daraltılması anlamına da gelmektedir. Buradaki özelleştirme eksenli temel varsayım, kamu firmalarının kendilerine rekabet üstünlüğü sağlayabilecek sürdürülebilir bir regülasyon gücü kazanamayacağı ve bu doğrultuda kamu firmalarının girişimcilikten yoksun, yaratıcı ve işbirlikçi olmayan, teknolojik gelişmelere adapte olamayan ve pazarlık gücü kazanamayan bir yapılanmaya sürükleneceğidir. Kamu firmalarının regülasyon yeteneğinden mahrum olması, doğal olarak bu firmalarla etkileşimde bulunan diğer firmaların da regülasyon alanlarını daraltmakta ve güçlerini optimal ölçüde kullanmalarını engellemekte veya geciktirmektedir. Bu bağlamda özelleştirme sadece kamu firmaları açısından değil, aynı

zamanda diğ er firmaların regülasyon alanlarının ve regülasyon güçlerinin de optimize edilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Rekabet politikaları çerçevesinde değerlendirildiğinde özelleştirmenin önemi, dört temel faktöre bağı lı olarak değı Ÿmektedir. Bunlar Ÿu Ÿekilde sıralanmaktadır (Türkkan, 2001: 235):

-KİT'lerin ekonomi içerisinde nispi payı ne kadar büyükse, özelleştirmenin rekabet politikaları açısından önemi de o ölçüde artmaktadır.

-KİT'lerin karar almada otonomi derecesi ne kadar düşükse ve KİT'lerin hem kar kullanımı hem de zararların karşılanması açısından kamuya bağı mlılığı ne kadar yüksekse, özelleştirmenin rekabet politikası açısından önemi o ölçüde artmaktadır.

-KİT'lerin faaliyet gösterdiği alanlarda özel sektörün varlığı ne kadar kısıtlanmışsa, özelleştirmenin rekabet politikası açısından önemi o ölçüde artmaktadır.

-Özelleştirmede esas alınan hedefler ve kullanılan yöntemler rekabet ortamının geliştirilmesi ve artırılması amacına ne kadar uygunsa, özelleştirmenin rekabet politikasının etkinliğı de o ölçüde artmaktadır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bir rekabet politikası olarak özelleştirmenin önemi, yukarıda ifade edilen özellikle ilk üç faktör açısından daha da artmaktadır. Fakat, Türkiye'de 1980'li yıllarda başlayan ve 1990'lı yıllarla birlikte yoğunlaşan özelleştirme eksenli tartışma ve uygulamalarda, rekabet olgusunu pozitif yönde etkileyici sürdürülebilir etkin bir süreç yakalanamamıştır. Burada hangi hedef ve yöntemlerin rekabet ortamının ve sürdürülebilir regülasyon ve rekabet gücünün geliştirilmesine katkı sağlayacağı konusu önem kazanmaktadır.

Regülasyon mekanizmasının KİT'lerde uygulanmasının bir takım sınırlılıklara bağı lı olarak çeşitli gizli ve açık amaçları bulunmaktadır. Regülasyon mekanizması ve rekabet stratejileri çerçevesinde sözkonusu amaçlar Ÿu Ÿekilde sıralanmaktadır (Joskow, 1998: 206):

-Regülasyona bağı lı olarak monopoller tarafından üretilen mal ve hizmetler tüketiciye daha düşük fiyatla arz edilmelidir. Sözkonusu politikanın etkili olabilmesi için piyasaya giriş engellerinin yanısıra monopollere tanınan ayrıcalıkların kaldırılması gerekmektedir (Rant sağlama amacı-The rent extraction goal).

-Regülasyon mekanizması, KİT'ler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin kalitesini artırmalıdır (Arz yanlı etkinlik amacı-The supply-side efficiency goal).

-Regülasyon, tüketicilerin gözünde KİT'ler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin cazibesini artırmalı ve özel firmalarla karşılaştırıldığında mal ve hizmet fiyatlarının yapısında ve düzeyinde bir etkinlik sağlamalıdır (Talep yanlı etkinlik amacı-The demand-side efficiency goal).

-Regülasyona bağılı olarak yatırımcılara daha uygun şartlar sağlanmalı ve böylelikle yatırımların cazibesi artırılarak hem sermaye stokunun mevcudiyeti korunmalı hem de sektörlere ilave sermaye çekilebilmelidir. Bu regülasyon prosedürü, bir taraftan yatırımların getirisini artırırken diğere taraftan da firmaların sermaye maliyetlerini azaltacaktır (Sermayeyi cezbetme veya firma yaşamlarını sürdürme amacı-The capital attraction or firm viability goal).

-Regülasyon mekanizması, KİT'lerin fiyat yapısını ve fiyat düzeyini düzenleyerek, bir taraftan gelirin yeniden dağılımını gerçekleştirmeli, diğere taraftan da genel vergi ve harcama politikalarında etkinliğı sağlamalıdır (Gelirin yeniden dağıtımını amacı-The income redistribution goal).

Yukarıda sıralanan amaçlarda etkinliğın sağlanması, regülasyon mekanizmasının iyi yönetilmesine bağılıdır.

Kaynak kullanım etkinliğinin artırılmasının yanısıra rekabet gücünün artırılmasında da bir strateji olarak dikkate alınan özelleştirmede yaşanan güçlükler ve gecikmeler, kamunun regülasyon alanlarının piyasalar ve firmalar lehine daraltılmasının kolay olmayacağına işaret etmektedir. Bu nedenle kamunun kendi regülasyon alanlarını daraltmak amacıyla uygulamaya konan özelleştirme eksenli politikalarda, edinilmiş ve yaşanılmış tecrübelerden yararlanılması gerekmektedir. Bu alanda Türkiye'de yaşanan gelişmeler, kamunun ciddi bir iç ve dış baskı olmaksızın kendi regülasyon ve etkinlik alanlarını daraltma konusunda istekli davranmayacağını göstermektedir.

3. Firma Ölçeğinde Etkinlik Analizi ve Bir Uygulama

3.1. Türkiye'de Yeni Sanayileşme Örneğı ve Bir Regülasyon Denemesi

Özellikle 1970'lerden sonrası uluslararası rekabet ortamında ortaya çıkan ve 1990'lardan beri "teknoloji devrimi"ni kontrol eden ülke/ülkelerin, "refah doktrini" adına "güç doktrini"ni tekelleştirme ideali ile hareket ettikleri söylenebilir. Yukarıda belirtilen konjonktür çerçevesinde küreselleşme süreci henüz tamamlanmamış olmakla birlikte gelişmekte olan ülkeler açısından anlamlı bir tehdide dönüşmüştür. Türkiye'de yeni sanayileşme stratejisinin gerekliliğini ortaya koyabilmek için önce analize esas kavramsal çerçeveye ve uluslararası rekabet ortamına geçişin sistematik boyutuna işaret etmek yararlı olacaktır.

3.1.1. Kavramsal Çerçeve ve Uluslararası Rekabet Ortamına Geçişin Sistematiğı

İktisat literatüründe strateji kavramı, genelde, oyun teorisi konseptinden hareketle açıklanmakta ve piyasada zorunlu olarak karşılıklı bağımlılık içerisinde hareket eden akıllı karar alıcıların bulunduğu varsayımına dayalı bir oyun şeklinde ortaya konulmaktadır.

Stratejik hareket ise “bir oyuncunun, rakibinin kendisinin nasıl davranacağı konusunda beklentilerini değiştirerek, tercihlerini kendisi lehine etkileyebilecek mahiyetteki hareketi olarak tanımlanmaktadır (Begg and Fischer, 1991: 165).

Günümüzdeki iktisadi küresel rekabet olgusuna ilişkin araştırma ve incelemelerin önemli bir kısmını oluşturan firma/işletme iktisadı, “mikroiktisat teorisinin rekabet teorisine yaptığı katkıların analizinden oluşmakta, özellikle de firma teorisi ve rekabet teorisinin kavramsal ve metodolojik temeliyle açıklanmaktadır” dır. Endüstri iktisadına gelince, mikroiktisat teorisi konsepti sadece firmaları değil aynı zamanda tüketici davranışlarını da kapsadığından dolayı literatürde önce tüketici ve firma iktisadı ayrımı yapılmakta; daha sonra da teori, üretim açısından bir endüstrideki firmalardan ziyade bütün sektörlerdeki firmaları analiz ettiğinden dolayı firma ve endüstri ayrımının gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Yine mikroiktisat teorisi, analizler eksenine fiyat teorisini yerleştirip (fiyat dışı kararlar analiz dışında bırakılmıştır) toplumsal refahı maksimum kılmayı amaç edinir iken; endüstri iktisadı gerçek hayatın değişkenlerini ihmal etmeden “firma davranış ve stratejilerini” bütün sosyo-ekonomik dinamikler bağlamında incelemeye yönelmiş ve olayları anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. Endüstri iktisadı, iktisat teorisinin varsayımlarını ve kısıtlarını test etmenin yollarını aramanın yanı sıra fiyat rekabetinin ve kar maksimizasyonunun teorik ve pratik boyutlarını karşılaştırarak rekabetin diğer biçimlerini tartışmaya açmaktadır. Ancak, yaklaşımlar incelenirken her iki alanın birbirini tamamlayıcı niteliği bilinmeli ve özellikle endüstri iktisadının, küresel düzendeki gelişmeleri açıklanmadaki katkısı yadsınmamalıdır. Her bir endüstri ve/veya işletme yol haritasını belirlerken, ne kadar güvenilir bir kaynak donanım ve faaliyet parametresine sahipse, rekabet şartları altında üretilen mal ve hizmetlerle küresel piyasaların belirleyeni olmayı da o kadar hak etmektedir. Zamanımızda giderek artan rekabet olgusu veri olduğuna göre düne göre daha hızlı değişen dünya şartları ile karşı karşıya olan işletmeler, uzun dönemli hayat çizgisinde sert bir oligopol yapıyı veya tekelleşme sürecini anlamakta gecikmemelidirler. Yani her bir yönetici, en azından proses hatalarını minimize etmeyi veya güvenilir kestirimler/tahminler yapmayı ihmal etmemelidir. Zira, her bir işletmenin faaliyet çizgisinde yaratılması gereken sinerjiden yararlanılıp yararlanılmadığı, dikey ve/veya yatay büyüme ve gelişme parametrelerinin net ve açık bir şekilde tanımlanıp tanımlanamadığı, sorgulanması gereken temel hususlardır. Bu hususların ele alınmasında analiz aracı olarak matematiksel çözümlerden -oyun teorisi- ziyade, endüstriyel faaliyetlere ilişkin piyasa yapıları, firma davranışları, piyasaya giriş engelleri ve ürün farklılaştırması gibi kalitatif analizi öne çıkaran stratejik yaklaşımlardan yararlanılmaktadır. Stratejik yaklaşım, esas itibariyle “mevcut

potansiyel fırsatlardan yararlanma ve tehditlerden korunma gücü ve yeteneği olarak tanımlanan stratejik performans çerçevesinden oluşmaktadır”.

Mikroiktisat teorisinde ideal piyasa tipi olarak ele alınan tam rekabet varsayımı altındaki firma, çeşitli stratejilerde oluşturulan gerçek bir karar alma birimi değil, diğer piyasaların durumunu analiz etmeye yarayan ideal bir hesap birimi (mihenk taşı) konumundadır. Çünkü, burada firmaların hiçbir regülasyon gücüne sahip olmadıkları, sadece piyasaların regüle ettiği bir sistem analizine yer verilmektedir. Yani, firmaların kaynak tahsisinde söz sahibi olmadığı, piyasada kural koyma, tayin etme ve rakiplerini güdüleme ve yönlendirme gücüne sahip olmadıkları öngörüsünden hareket edilmiştir. Gerçek hayatta ise firmaların, kullandıkları girdiye ve faaliyetleri sonucundaki çıktıya fiyat koyabildiği, piyasa paylarını tanımlayabildiği, piyasadaki giriş ve çıkış şartlarını belirleme gücüne sahip olduğu vb. durumlar dikkate alınırsa, firmaların regülasyon gücünün analizi başlı başına bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda regülasyon gücünün geliştirilmesi ve regülasyon stratejileri bağlamında “regülasyon rekabeti” ve “vizyon oluşturma gücü” ne de kısaca yer vermek yararlı olacaktır (Türkkan, 2001: 65-68).

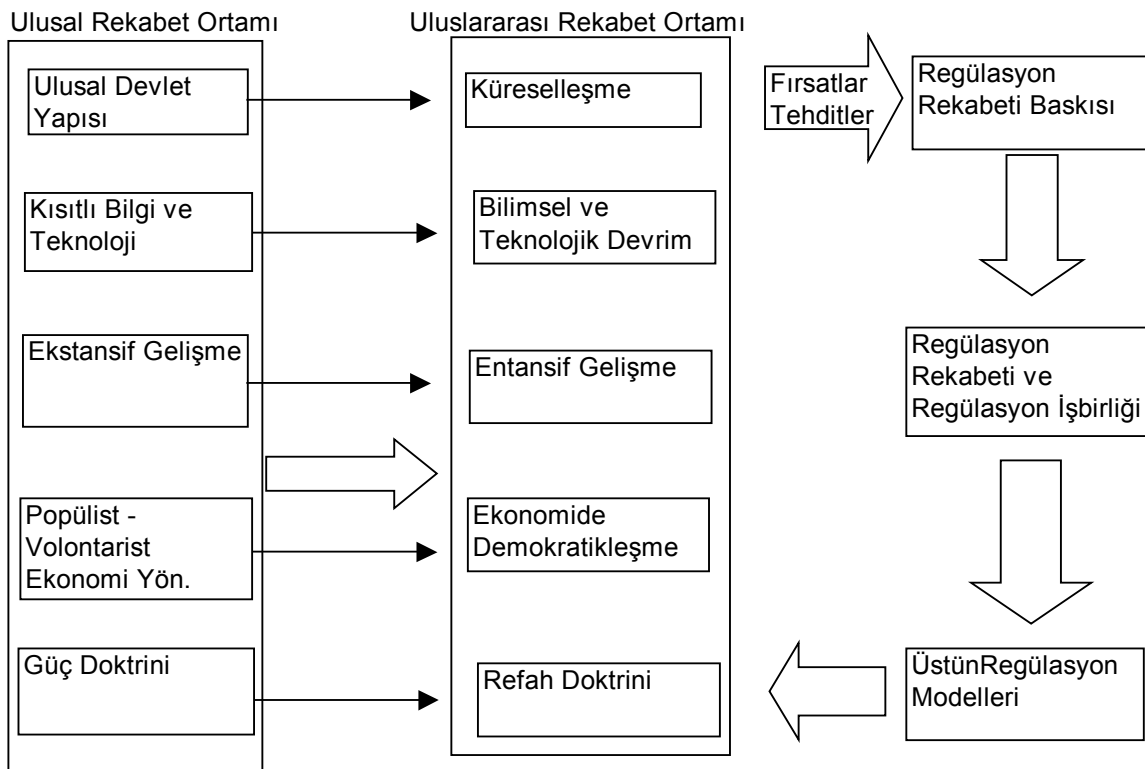
Firmaların, regülasyon güçlerinin unsurlarını ne ölçüde geliştirecekleri ve hangi alanlarda nasıl kullanacakları “regülasyon rekabeti” olarak açıklanır iken; sürdürülebilir regülasyon ve rekabet gücünün bileşenleri de “vizyon oluşturma gücü”nü oluşturmaktadır. Vizyon oluşturma gücü’nün temel unsurlarından biri, girişim gücünün kullanımı; ikincisi, yaratıcı gücün kullanımı; üçüncüsü, işbirliği gücünün kullanımı; dördüncüsü ise uyum gücünün geliştirilmesidir. Bu bağlamda vizyon oluşturma amaçlar, değerler ve araçlar bütünü olarak tanımlanır iken; firmalar açısından geleceği belirlemek değil, geleceği keşfetmek olarak algılanmalıdır. Dolayısıyla vizyon oluşturma amaçlar, değerler ve araçlar bütünü olarak tanımlanır iken; firmalar açısından geleceği belirlemek değil, geleceği keşfetmek olarak algılanmalıdır. Dolayısıyla vizyon oluşturma amaçlar, değerler ve araçlar bütünü olarak tanımlanır iken; beklenen maliyetlerden mutlak üstün olmasıdır. Diğer bir deyişle bu olguya, gelecekteki belirsizliğin ihmal edilmemesi kaydıyla yaklaşılır iken; geleneksel fayda/maliyet karşılaştırmalarından farklı olarak en kötü durumda bile faydaların, maliyetleri örtbileceği bir keşif sürecine ilişkin “davranış ve eylemler” modeli geliştirilmelidir.

Bir firmanın rekabet olgusu nedeniyle yapamadıkları ve yapmak zorunda kaldıkları aksiyonlar olarak tanımlanan “rekabet baskısı” ve bu “baskısının derecesi”, rekabet performansının ölçülmesinde o derece önemi haiz ki, rekabet olgusunu, “rekabet baskısı” na kumanda eden tüm faktörler ve rekabet baskısının yol açtığı tüm sonuçlar olarak nitelendirmek mümkündür. Rekabet baskısından söz edebilmek için gerekli ilk şart, her firmanın hem kuvvetli bir rekabet baskısı hissetmesi hem de kuvvetli bir rekabet baskısı yaratabilmesidir. Hissedilen ve yaratılan baskı arasındaki ilişkinin niteliği başlı başına bir analiz konusudur. Temel bir ilkeye bağlı olarak ifade edilen “optimum rekabet baskısı”,

rekabet baskısının marjinal toplumsal faydasının, rekabet baskısının marjinal toplumsal maliyetine eşitlendiği bir düzey olarak açıklanmaktadır.

Regülasyon'u zorunlu kılan nedenlere gelince, bu durum, firma-firma, firma-devlet ve devlet-devlet ilişkilerinin çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu ilişkilerin de regülasyon alan ve düzlemlerinde ortaya çıkan tehdit ve fırsatlar bağlamında analizi gerekmektedir. Nitekim, "bir regülasyon modelinin performansı, çok farklı ve pratik olarak çok sayıdaki tehdit ve fırsatın algılanmasına bağlıdır. Dolayısıyla, ortaya çıkabilecek ekonomi-politik strateji değişkenleri aşağıdaki Şekil-1'de yer alan süreç aracılığıyla izlenebilir (Türkkan, 2001: 128-129, 150).

Şekil- 1: Rekabet Ortamları ve Değişimin Dinamikleri

3.1.2. KİT-Özelleştirme ve Bir Regülasyon Modeli: Ekonomide Demokratikleşme

Türkiye'de son on yıl içinde hep tartışma konusu olmakla birlikte çözümsüzlük yumağına dönüştürülen KİT-Özelleştirme uygulamasını, burada öngörülen modelin alan boyutu olarak, seçip, "etkinlik iktisadı" nı çözümlenme aracı olarak dikkate aldığımızda ortaya çıkacak muhtemel sonuçların tatmin edici olup olmadığı, en azından tartışmaya değer görülebilir.

"KİT"ler bir kuruluş statüsüne göre kamuca kurulan, pazarlanabilen yani kişisel mal ya da hizmet üreten, ya mülkiyetinin ve/veya denetiminin yeterince devlet elinde olması

nedeniyle yönetim kurullarının hükümetçe atandığı; cari maliyetlerini finanse eden gelirlerinin çoğunu hazineden elde etmeyen teşebbüsler (firmalar) olup, ilke olarak sosyal faydanın maksimizasyonu amacına göre kaynak tahsisini sağlayan kuruluşlardır". Buna göre, bir KİT'in temel unsurları :

- Kanun aracılığı ile kuruluş statüsüne sahiptir.

- Pazarlanabilen mal ve hizmet üretir.

- Mülkiyetin veya denetimin yeterince devlet elinde olması nedeniyle yönetim kurulları hükümetler tarafından atanır.

- Cari işletme faaliyetine bağlı finansman giderlerinin çoğu, üretim ve satış faaliyeti sonucu karşılanır.

- Kuruluş amacına uygun temel ilke olarak (net) sosyal faydanın maksimizasyonunu gerçekleştirebilecek kaynak tahsisi araçlarını kullanabilmektir.

Bu gereklilik ve tanıma göre KİT'lerin temel amaç fonksiyonu, esasında net sosyal fayda maksimizasyonu ile açıklanmaktadır. Bu nitelik, KİT'leri özel teşebbüslerden ayıran en önemli unsurdur. Ayrıca, KİT'lerin kişisel mal ve hizmet üretimini, sosyal fayda yaratan merkezi (bakanlıklar) ve mahalli (belediyeler) kamu hizmetlerinden ayırmak gerekir. Çünkü, KİT'ler, kaynak tahsisini sağlarken, hem özel teşebbüse benzer bir şekilde kâr, hem de net sosyal fayda azamileştirilmesi ilkesine göre faaliyet yürütebilmektedirler.

Özel teşebbüs amaç fonksiyonu: $\text{Max.kar} = \text{Toplam Gelir} - \text{Toplam Maliyet}$
iken; bir KİT'in amaç fonksiyonu:

$\text{Max. Net Sosyal Fayda} = \text{Top. Gelir} - \text{Top. Maliyet} \pm \text{Dışsallıklar} + \text{Tüketici Fazlası}$ dır.

Burada bağımsız değişkenlerden özellikle \pm dışsallıkların kapsamı üzerinde durmamız ve bu kavramı kısmen irdelememiz faydalı olacaktır. "Dışsallık, bir ekonomik ajanın (birey veya firma), bir diğer ekonomik ajanın üretim, gelir, boş zaman, servet veya refahı üzerindeki bir tür olumlu (positive externalities) veya olumsuz (negative externalities) etkisi olarak bilinir". Dışsallıkla sistemli bir şekilde 1912'de ilgilenen ilk iktisatçı, A.C Pigou olmuştur. Pigou'ya göre, negatif dışsallıklar veri iken tam rekabet piyasalarında bile Pareto-tipi (I.tip) refah azamileştirilemeyecektir. Yaklaşık 50 yıl sonra, 1960'da Ronald Coase, geçmişi gözlemlemenin önemine işaret etmiş ve devletin etkin politikalarına bağlı olarak, sosyal refahın artacağını savunan Pigou'nun tezini zımnen kabul ederken; çoğu zaman yönetim maliyetinin, iktisadi etkinsizliği elimine etmekten sağlanan kazancı aşacağını savunmuştur. Coase'ın yaklaşımı günümüzde rekabetçi regülasyon modeline dönüştürülebilirse; yani devlet özel refah mallarının üretimine ilişkin mülkiyet haklarını özel sektöre devrederek, basit anlamda rekabetteki belirsizliği ortadan kaldırırsa, devlet müdahalesi olmaksızın iktisadi etkinlik başarılabılır ve negatif dışsallık probleminin

üstesinden gelinebilir. Örneğin, negatif dışsallık sözkonusu olduğunda, bu olumsuzluğu yaratan üretim faktörüne veya nihai tüketim malına uygun bir vergi konularak, ya da insan kaynaklarını değerlendirme sürecinde popülizmi sıfırlayan bir personel istihdamı yasayla düzenlenerek optimallik şartı sağlanabilir. Burada, konan verginin ölçüsü en az negatif dışsallığın parasal değerine (sosyal maliyetine) eşit olmalıdır; istihdam politikası ise teknik ilerlemeyi azami kılan bir norma dönüştürülmelidir. Yine, pozitif dışsallıkların sağladığı kazançlar sübvansiyon niteliğinde olduğu için net sosyal faydayı gözeten bir olgu olarak algılanmaktadır.

Zira, net sosyal fayda azamileştirilmesinin KİT'lerce temel amaç edinilmesinin ana nedeni, Pareto Optimumu'na yaklaşabilmektir. Şayet, KİT esprisine uygun amaç fonksiyonu ile pür monopol şartlarına ait KİT'in amaç fonksiyonunu birlikte değerlendirip;

$$NSF > KİT \text{ Kâr} < \text{Monopol Kâr}$$

sınırlayıcı şartını ihmal etmez isek; KİT'lerin ortaya çıkışını zorunlu kılan siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları yansıtan dört temel nedeni gözetmiş oluruz. Ancak bu şartlar altında, piyasa mekanizmasının başarısızlığını düzeltmede, istikrarı sağlamada, ekonomideki çıkar dağılımının yapısını geniş halk kitlelerine yönlendirmede ve uzun dönemde ekonominin kaynak planlamasını kolaylaştırarak ekonomi politiği tesis etmede başarılı olabiliriz. KİT'lerin bu şekilde düzenlenmesi durumu, pür müdahalesiz bir ekonominin vahşi kapitalizme yol açan sonuçlarını veya belli tehditlerin her zaman belli fırsatlara dönüştürülme boyutunu engellemede kurumsal bir araç olabilir. Dolayısıyla, KİT'ler rekabetçi regülasyon modeli çerçevesinde yeni sanayileşmenin çekirdeğini de oluşturabilir. Kısacası, yukarıda sıralanan hususlar, yabancı sermayenin egemenliğini kırma, milli sanayinin güçlendirilmesine yönelik çabalar olarak değerlendirilebileceği gibi, belli dönemlerde ortaya çıkan suni darlıkları önlemede, kullanılan mal ve hizmetleri uluslararası standartların seviyesine çıkarılmasında; esas itibariyle sermaye eksikliğini gidermede, yönetim ve teknoloji yetersizliğini aşmada; hatta ülke ekonomisinin uluslararası rekabette yer almasını sağlayacak dinamik bir güç yaratma sürecinde oldukça tekrar fonksiyonel hale getirilebilir (Kök, 1995: 17-22).

Sürdürülebilir ve rekabetçi regülasyon modeli'nin Türkiye Özeli olarak tanımlamak istediğimiz bu yaklaşımla sadece “ekonomide demokratikleşme olgusu” ele alınır iken; bu olgunun temel gerekçeleri de şu alt başlıklarla sıralanabilir. Bunlar:

- Çeşitli kesimlere sağlanan imtiyazların ortadan kalkmasıdır.
- Haksız rekabetin asgari düzeye inmesi ve rekabetin adil koşullarda gerçekleşmesidir.
- Devletin, istikrarı ve verimliliğe dayalı bölüşümü birinci dereceden önemsemesidir.

- Devletin asli fonksiyonlarını yerine getirirken, volontarist ve popülist kaynak kullanımına son vermesi, başka bir ifadeyle üretken kaynak kullanımını daha da etkinleştirmesidir.

Yukarıda belirtilen tüm gerekçeleri dikkate alan devletin bir regülasyon modeli gerçekleştirebilmesi için oluşturulabilecek bir 'Ulusal Performans Değerlendirme Merkezi' aracılığıyla toplumsal fayda/maliyet analizinin yapılması bir zorunluluk olarak görülmektedir.

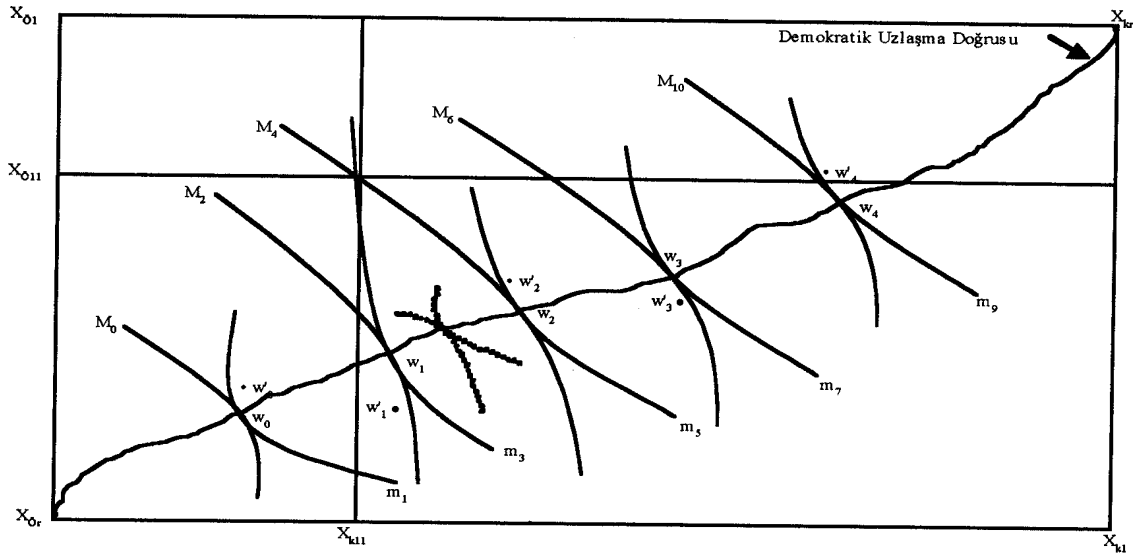
L. Walras (1860'lı yıllarda), üretim ve refah artışı sağlayan liberalizmle, adaletin gerçekleşmesini isteyen sosyalizmi bağdaştırmanın öğretisine dikkat çeker ve "bilimsel etkinlik" ile "ahlaki etkinlik" bileşkesine dayalı "insani etkinlik" olgusunun önemi üzerinde durur (Kök, 1999: 209).

Bu temel kaygılar bağlamında, literatürden bilinen özelleştirme amaçları, özelleştirmenin ekonomik, sosyal ve politik motivasyonları ve özelleştirme yöntemleri veri iken; aşağıda yeni bir regülasyon modeli teklif edilmektedir. Kamusal mallara ilişkin karar ve koordinasyon yapısı hakkında karşılaşılan sorunlar ve Türk ekonomi sisteminde fonksiyonel işlerliği yıllardır tartışıla gelen çeşitli durumlar çeşitli kaynaklardan izlene gelmektedir. Örneğin "... kamusal malların planlama ve karar süreci, hukuk düzeninin belirlediği devlet yapısı ve politik sistem içinde belirlenir iken; ülkemizdeki kamusal mallara ilişkin plan ve kararlara bakıldığında, bu alanın etkin işlemediği görülmektedir. Bunun temel nedeni, şeklen var olan parlamenter demokratik sistemin, maddi içeriği ve fiili uygulamalarındaki eksik veya yetersiz düzenlemelerdir. Bu durum, kamusal mallara ilişkin özgür ve esnek isteklerin ortaya çıkmasını engellemektedir. Ayrıca, kamusal mal ve hizmetlerin üretim, karar ve tercihleri politik ve idari kararlara dayanmakla birlikte, rasyonellik ilkesinden uzak durmaktadır. Nitekim, ülkemizde rasyonel ve/veya planlı davranış düşüncesinin yeterli düzeye erişmemesi, politik ve idari kararlardaki keyfiliği de beraberinde getirmektedir. Kamusal mallara ilişkin karar ve planlamada, rasyonellik ilkesinin bağlayıcılığı, özü itibarıyla seçimlerde yapılan taahhütlere yansımaları ve alternatif tercihler politikası oylanarak hayata geçirilmelidir. Bu nedenle kamusal malların üretim ve dağıtımında etkin olmayan bir sistem egemendir. Demokratik işleyişin yeterince yerleşmemiş olması da, sosyal grupların katılımını sınırlandırdığı için uygulamada kamusal mallara ilişkin karar ve planlar bürokrasinin alternatifsiz tercihine dönüşmektedir. Bu nedenle bürokrasi, kamusal mallara ilişkin karar ve planlarda etkileyici ve özel bir yer edinmekle, etkin rekabet ve verimlilik olgusunun geri plana itilmesinin kurumsal kaynağını oluşturmaktadır. Kaynak kullanım sürecindeki bu tür yetersizlikler giderek artan istikrarsızlığa; artan istikrarsızlık, makam ve memuriyetlerin bölüşümünde artan suistimallere yol açtığı içindir ki;

“yönetemeyen demokrasilerde ortaya çıkan kötü yönetimler, iyi yönetimleri barındırmamaktadır (kovmaktadır). Ortaya çıkan bu döngüsel durumdan dolayı ekonomi politikası düzenlemelerinin de kamusal bir mal olduğunu düşünürsek; kamusal mallara ilişkin rekabetçi regülasyon modeli oluşturmanın önemi daha da belirginleşmektedir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Kök, 1995: 173-175).

Modelin Dinamiği ve Etkinlik: Etkinlik, her zaman refah iktisadının temel kriterlerinden biri olmuştur. Bu nedendir ki, yukarıda işaret ettiğimiz amaç fonksiyonu ve bu fonksiyona ilişkin mekanizmanın tanımlanması gerekmektedir. Gerekli ve yeterli şartlar oluşturulabildiği ölçüde, bu modelin temel dinamiği: "Genel etkinlik" (teknik etkinlik, tahsis etkinliği, X etkinliği v.b.) ya da "yapısal etkinlik" seviyesinin tespitine dayanmaktadır.

Şekil- 2: Demokratik Uzlaşma ve Sermaye Bölüşümü

"Dinamik etkinlik" bağlamında iktisadi birimlerin genel etkinlik seviyesinin belli zaman dilimleri içinde (yıl, 5-10 yıl gibi) tespit edilebileceğini dikkate alarak ve ülkenin üretim yapısını, çok ürünlü bir firmanın üretim fonksiyonuna benzeterek; Şekil-2'de görüldüğü gibi, özel refah malları (X_{01}) ve kamusal refah malları sermaye stokunu (X_{k1}), koordinat sistemi üzerindeki eksenlere yerleştirelim. Başlangıçta, ülke, koordinat eksenleri boyunca X_{01} ve X_{k1} gibi sermaye stokuna sahiptir. Koordinat düzlemi içindeki herhangi bir noktaya tekabül eden refah seviyesi, mevcut sermaye stokları ile üretilebilecek W_{0r} ve W_{kr} malları bileşiminden bir tanesini göstermektedir. Örneğin, $M_0, M_2, M_4, M_6, M_{10}$ mübadele eğrileri kümesi, W_{kr} orijinine dış bükey eğrileri; yine m_1, m_3, m_5, m_7, m_9 mübadele eğrileri de W_{0r} orijinine dış bükey eğrileri temsil etsin.

Geleneksel iktisat teorisine göre, tam rekabet şartları altında mübadele eğrisi (Buchanan, 1986: 513-517 (Aktaran; Savaş, 1989: 48)) ile, kaynak -refah transformasyon doğrusu- üretim faktörlerinin, üreticiler arasında pareto-optimal dağılımı için gerekli marjinal koşulların belirlenmesinde başvurulan yöntem benzeri: $MRTS_{x_{ö1}, x_{k1}} = P_{x_{ö1}} / P_{x_{k1}}$ eğimleri eşitlenerek refah maksimize edilebilir (Koutsoyiannis, 1987: 587). Ancak, burada modelin temel amaçlarından olan bölüşüm-güvenlik unsuru, devlet müdahalesini gerekli kılacağı içindir ki; geleneksel iktisat teorisinin "refah maksimizasyonu ve tam rekabet kısıtı" ihmal edilerek; kamusal mallar ve davranışsal teori kapsamında toplumsal amaca yönelik, "maksimum refah benzeri, tatmin edici refah"a ulaşılmaya çalışılacaktır.

Böyle bir durumu yansıtabilecek eğriler ile kaynak-refah transformasyon doğrularının eğimlerinin birbirine eşitliği "toplumsal tatmin arayışına" bağlı olarak belli ölçüde sapma gösterebilecektir (şekilde karışıklığa meydan vermemek için kaynak-refah transformasyon doğruları çizilmemiştir). Aynı şekilde, refah malları üretimine esas sermaye stokları mübadele eğrileri ile kamusal refah malları sermaye stokları mübadele eğrileri birbirine teğet olmayabileceği gibi, teğet olması gereken noktalardan da nisbi bir sapmayı ihtiva edebilecektir (örneğin W, W' ; W_1, W_1' ; W_2, W_2' ; W_3, W_3' ; W_4, W_4' gibi).

O zaman tam rekabet ve refah maksimizasyonuna göre olması gereken "ideal denge" noktalarından uzaklaşma mesafeleri ya da sapmalar -modelin geçerliliği bu sapmaların minimize edilmesine bağlıdır- öylesine kabul edilebilir seviyede olmalıdır ki; aynı zamanda, hem özel refah mallarının yarattığı refah seviyesini ($W_{ör}$), hem de kamusal refah mallarının yarattığı refah seviyesini (W_{kr}) gösteren koordinat düzlemi içinde yer alan "tatmin edici refah bileşkesi (demokratik uzlaşma doğrusu)" istatistiki anlamlılık düzeyinde temsil edilebilsin.

Kısaca her iki mal grubunun, zaman, mekan ve faktör boyutu içinde genel etkinlik seviyesi ne kadar artırılabilirse "tatmin edici refah" seviyesi de o ölçüde yükselebilecektir. Bu yaklaşımı şekil de görüldüğü gibi tanımlayarak, tekrar amaç fonksiyonuna uygun bir şekilde formüle edebiliriz.

Yukarıda görüldüğü gibi koordinat düzlemlerinin simetrik olduğu bir durum dikkate alındığında, üretim fonksiyonları, $W_{ör}, W_{kr}$ ile, bölüşüme konu olan üretim faktörlerinden sermaye stokları, $X_{ö1}, X_{k1}$ şeklinde düzlemin orijin ve eksenlerinde temsil edilebilmektedir. Bu durumda, her bir refah malı grubuna ilişkin, üretim fonksiyonları bağlamında oluşan, özel refah malları üretiminin yarattığı refah ile kamusal refah mallarının yarattığı refah toplanabilecektir. Yani,

$WTE = W_{ör} + W_{kr}$ olup, amaç fonksiyonuna uygun geniş bir açılım ile ;

$$a_1 + b_1 X_{ö1} + b_2 X_{ö2} + b_3 X_{ö3} + \dots + b_m X_{öm}$$

$WTE =$ +

$$a_2 + g_1 X_{k1} + g_2 X_{k2} + g_3 X_{k3} + \dots + g_m X_{km}$$

olduğundan dolayıdır ki, $WTE = W_{ör} + W_{kr}$ "tatmin edici refah bileşmeleri", aynı zamanda "demokratik uzlaşma doğrusu" olarak da tanımlanabilir.

O halde kişisel refah, bir yandan hem özel, hem de kamusal refah mallarının artırılabilmesi, diğer yandan da özel ve kamusal mallara ilişkin üretim fonksiyonları ve genel etkinlik katsayılarının yükseltilebilmesi ile tatmin edici bir seviyeye çıkarılabilir.

3.2. Veri Seti ve Analiz Yöntemi

3.2.1. Veri Seti

Analizlerde kullanılan veri seti, ilgili firmadan resmi yazışmalar yoluyla elde edilmiştir. Çalışmanın veri tabanını oluşturan bazı veriler cari fiyatlarla düzenlendiğinden, 1994 yılı baz alınarak (1994=100) deflate edilmiş ve reel veri setleri oluşturulmuştur. Oluşturulan veri setleri, Coelli (1996/07, 1996/08) tarafından geliştirilen Frontier 4.1 ve DEAP 2.1 versiyonlarındaki programlardan yararlanılarak analize tabi tutulmuştur.

3.2.2. Analiz Yöntemi

Bu çalışmada Stokastik Frontier üretim fonksiyonu yaklaşımlarından ve parametrik olmayan DEA yönteminden yararlanılarak (DEA yöntemi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Coelli, 1996; Battese, Rao, Walujadi, 2001; Coelli, Rao, 2001; Tarım, 2001), rekabet dinamiğinin çekirdeğini oluşturan bir etkinlik analizi yapılmış ve politika önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Temel literatür bağlamında, etkinlik kavramının ve ölçümünün öneminin Farrel (1957) ile tartışılmaya başlandığını hatırlayıp, çok girdili bir firmanın etkinlik ölçümünün Debreu (1951) ve Koopmans'ın (1951) çalışmasına dayandığını belirtmek gerekir (Kök, 1991: 127-144). Farrel, bir firmanın etkinliğinin iki unsuru içerdiğini ileri sürmüştür: Bunlardan birincisi, bir firmanın veri girdiler setinden maksimum çıktıyı elde etme yeteneğini yansıtan teknik etkinlik; diğeri ise fiyatlar ve üretim teknolojisi veri iken, girdileri optimal oranlarda kullanma yeteneğini yansıtan tahsis etkinliğidir. Toplam etkinliğin ölçüsünü vermek için de bu iki ölçütten yararlanılmaktadır. Burada, ya veri ürünü en uygun girdi ile üretme (input-oriented-girdi eksenli) ya da veri girdi ile maksimum ürünü üretme (output-oriented-çıkıtı eksenli) yaklaşımından hareket edilmektedir (Kök, 1991: 45-73).

Analizde ilk önce Stokastik Frontier üretim fonksiyonu yaklaşımına yer verilmiş, ilgili firmanın kaynaklarını etkin bir biçimde kullanmadığı varsayımı esas alınmıştır. Bu firmanın yıllar içinde en iyi üretim teknolojisi (best-practice technology) ile tanımlanan üretim sınırının altında faaliyet gösterdiği kabul edilerek bir sınama yapılmıştır. Daha sonra da DEA'nın gözlemlenen veriler üzerinden parametrik olmayan (non-parametric) kısmi-mantıklı

bir yüzey (piece-wise surface) veya sınır (frontier) oluşturmak amacıyla doğrusal programlama metodlarından yararlanılmıştır (Kök, 1991: 156-158).

Stokastik üretim eğrisi modelleri Aigner, Lovell, Schmidt (1977) ve Meeusen ve van den Broeck (1977) tarafından geliştirilmiştir (Coelli, vd., 1998: 185). Bu model üretim sınırının tahmininde istatistiki hataları açıkça hesaba katan model olup, dönüştürülmüş şekli ile şöyle formüle edilmiştir:

$$\ln(y_i) = x_i\beta + v_i - u_i \quad i = 1,2,3,\dots,n$$

Burada u_i , bireysel firmanın fiili durumu ile en iyi pratik teknik arasındaki farkı göstermektedir. Bu değer, u_i , sıfır veya negatif olabilir; v_i , istatistiki hata ve diğer tesadüfi faktörleri (iklim, grev gibi) temsil eder, v_i de sıfır veya negatif olabilir. Yine, v 'nin varlığı, v 'nin tesadüfi bozulmasıyla sınırın stokastik olması anlamına gelir. Yani, sınır fonksiyon firmalar arasında ve zaman içinde aynı firmada tesadüfi olarak değişebilir. Öte yandan, eğer istatistiki hatalar ve üretim üzerinde dışsal faktörlerin etkisi yoksa ($v=0$), firmanın en iyi pratik tekniği kullanıp kullanmamasına veya u 'nın sıfır veya negatif olup olmamasına bağlı olarak, firmanın gerçekleşen çıktısı potansiyel çıktıya eşit veya ondan az olacaktır. Stokastik Frontier üretim fonksiyonu olarak adlandırılan bu modelde, çıktı değerleri stokastik (tesadüfi) değişkenle, $\exp(x_i\beta + v)$, üstten sınırlandırılır (bounded). Tesadüfi hata, v_i , pozitif veya negatif olabilir ve böylece stokastik frontier çıktıları frontier modelin deterministik kısmı, $\exp(x_i\beta)$, civarında değişirler.

DEA yönteminden yararlanılarak hesaplanan tahsis etkinliği analizinde, gözlemlenen veriler üzerinden firmanın, ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında faaliyet gösterdiği iki girdi (x_1, x_2 ve girdi fiyatları w_1, w_2) kullanarak, tek çıktı (y) üreten bir firma olduğu düşüncesinin sonuçları üzerinde durulmaktadır (K girdili M çıktılı N firma benzeri). Ölçeğe göre sabit getiri varsayımı, ancak tüm firmalar optimal ölçekte çalıştıklarında uygundur. Örnek firma yıllara göre kendi içinde değerlendirileceği için eksik rekabet ve finansal sınırlamalardan dolayı optimal ölçekte çalışmayabilir. CRS doğrusal programlama problemi aşağıdaki ölçeğe göre modifiye edilmiş versiyonu ile tanımlanmaktadır (bu denkleme konvekslik sınırlaması ($NI' \lambda = 1$) ilave edilmektedir).

$$\min_{\theta, \lambda} \theta,$$

$$\text{Kısıt; } -y_i + Y\lambda \geq 0,$$

$$\theta x_i - X\lambda \geq 0, \quad j = 1,2,3,\dots,N$$

$$NI' \lambda = 1$$

$$\lambda \geq 0.$$

Burada NI, birlerin (sabitlerin) $N \times 1$ vektörüdür. Bu yaklaşıma göre teknik etkinlik değerleri, CRS de elde edilenlere eşit veya daha büyüktürler. Konvekslik sınırlaması ($N' \lambda = 1$) esas itibariyle etkinsiz bir firmanın yalnızca benzer hacimdeki firmalara karşı sıralanmasını (benchmarked) teyid eder. Yani, DEA frontieri üzerine yansıtılan nokta (o firma için) gözlemlenen firmaların konveks bir kombinasyonu olacaktır. Konvekslik sınırlaması CRS (ölçeğe göre sabit getiri) durumunda empoze edilmez. Böylece, CRS, DEA'da, firma kendisinden önemli oranda daha büyük veya daha küçük olan firmalara karşı sıralandırılır. Bu durumda λ ağırlıkları birden daha büyük (daha küçük) bir değere toplanacaktır (Coelli, vd., 1998:150,160-161).

Ölçeğe göre değişen getiriler durumunda TE'nin nasıl elde edileceği tanımlandıktan sonra analize ilişkin maliyet minimizasyonu sorununun çözümü gerekir.

$$\min_{\lambda, x_i^*} w_i' x_i^*,$$

$$\text{Kısıt; } -y_i + Y\lambda \geq 0,$$

$$x_i^* - X\lambda \geq 0,$$

$$N' \lambda = 1$$

$$\lambda \geq 0.$$

Burada w_i i'nci firma için girdi fiyatlarının vektörüdür ve w_i girdi fiyatları ve y_i çıktı seviyeleri veri iken, x_i^* i'nci firma için girdi miktarlarının maliyet minimizasyonu vektörüdür. i'nci firma için toplam maliyet etkinliği veya ekonomik etkinlik (EE) de şu şekilde modellenmiştir. Yani, i'nci firma için EE minimum maliyetin gözlemlenen maliyete oranıdır.

$$EE = w_i' x_i^* / w_i' w_i$$

Buradan hareketle de tahsis etkinliği artık (residually) hesaplanmaktadır.

$$AE = CE / TE$$

3.3. Analiz Sonuçları

Alan çalışmasına konu olan firmada rakı üretimi için temel girdiler olarak sermaye, emek, kuru üzüm ve anasondan oluşan veri setinden hareketle elde edilen Stokastik Frontier üretim fonksiyonu tahmin sonucu şu şekildedir:

beta 0	0.11012454E+01	sigma-squared	0.63861656E-04
beta 1	0.18352570E+00	gamma	0.50000000E-01
beta 2	0.82890561E+00		
beta 3	-0.13484465E-01		
beta 4	0.43155820E+00		

Parametrelerden ve teknik etkinlik göstergelerinden anlaşılacağı üzere, firmadaki etkinsizlik istatistiki olarak anlamlı olup ($2.06 < 9.487$), dönem içerisinde en ideal faktör bileşimine Tablo-1’de de görüldüğü üzere başlangıç yılı dahil 1996, 1997, 1998 ve 1999 yıllarında ulaşılmıştır. Firmada teknik etkinliğin en düşük gerçekleştiği yıl ise 1993 olmuştur.

Tablo- 1: Örnek Firma ve Teknik Etkinlik

Yıllar	Teknik Etkinlik Göstergesi	Log-likelihood ChiSq.=2.06 ^a
1992	1.000	
1993	0.762	
1994	0.912	
1995	0.915	
1996	1.000	
1997	1.000	
1998	1.000	
1999	1.000	
2000	0.884	
2001	0.844	
<i>Ortalama</i>	<i>0.932</i>	<i>9.487^b</i>

a. Sıfır hipotezi (H_0) altında Log-likelihood değeri.

b. % 5 önem seviyesinde test istatistiğinin kritik değeri.

Ölçeğe göre değişken getiri (VRS) şartları altında elde edilen analiz sonuçları değerlendirildiğinde (Tablo-2), mevcut girdilerden hareketle hedeflenen çıktıya % 7’lik (0.068) bir kayıpla ulaşıldığı ve sözkonusu kaybın genelde kuru üzüm girdisinin israfından kaynaklandığı Tablo-3’de düzenlenen analiz sonuçlarından anlaşılmıştır.

Tablo- 2: Ölçeğe Göre Getiri ve Kaynak Kullanım Süresi

Girdi Eksenli Çok Aşamalı Etkinlik Süreci (VRS Varsayımı Altında)			
Yıllar	Crste	Vrste	scale
1992	1.000	1.000	1.000 -
1993	0.762	0.844	0.903 irs
1994	0.912	0.955	0.955 irs
1995	0.915	0.964	0.949 irs
1996	1.000	1.000	1.000 -
1997	1.000	1.000	1.000 -
1998	1.000	1.000	1.000 -
1999	1.000	1.000	1.000 -
2000	0.884	0.921	0.960 irs
2001	0.844	0.860	0.981 irs
<i>Ortalama</i>	<i>0.932</i>	<i>0.954</i>	<i>0.975</i>

Not: crste = CRS ye göre teknik etkinlik
vrste = VRS ye göre teknik etkinlik
scale = ölçek etkinliği = crste/vrste
irs = ölçeğe göre artan getiri
drs = ölçeğe göre azalan getiri

Tablo- 3: Atıl Girdi

Girdi Eksenli Çok Aşamalı Etkinlik Süreci (VRS Varsayımı Altında)					
Yıllar	Girdi	Sermaye	Emek	Kuru Üzüm	Anason
1992		0.000	0.000	0.000	0.000
1993		*****	0.000	251127.468	0.000
1994		*****	0.000	4800928.528	0.000
1995		*****	0.000	2776862.435	0.000
1996		0.000	0.000	0.000	0.000
1997		0.000	0.000	0.000	0.000
1998		0.000	0.000	0.000	0.000
1999		0.000	0.000	0.200	0.000
2000		*****	0.000	0.000	0.000
2001		*****	20.380	0.000	0.000
	<i>Ortalama</i>	*****	6.899	782891.843	0.000

Analizlere esas olan firmanın ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında Tablo-4 yardımıyla gösterilen maliyet etkinliği göstergeleri Tablo-1 ile karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, % 7 civarında olan teknik etkinsizliğin yanısıra ilgili dönemde yaklaşık olarak % 40 (0.397) seviyesinde de maliyet etkinsizliğinin ortaya çıktığı belirlenmiştir.

Tablo- 4: Maliyet Etkinliği ve Maliyeti Minimize Eden Girdi Miktarları

Firma Etkinlik Göstergeleri (CRS Varsayımı Altında)			
Yıllar	Te	Ae	ce
1992	1.000	1.000	1.000
1993	0.762	0.565	0.430
1994	0.912	0.403	0.368
1995	0.915	0.460	0.421
1996	1.000	0.369	0.369
1997	1.000	0.534	0.534
1998	1.000	0.590	0.590
1999	1.000	0.911	0.911
2000	0.884	0.772	0.683
2001	0.844	0.866	0.731
<i>Ortalama</i>	0.932	0.647	0.603

Not: te = Teknik etkinlik
ae = Tahsis etkinliği = ce/te
ce = Maliyet etkinliği

Maliyeti Minimize Eden Girdi Miktarları				
Girdi Yıllar	Sermaye	Emek	Kuru Üzüm	Anason
1992	*****	118.000	2569930.000	345457.000
1993	*****	704.823	15350386.919	2063440.877
1994	*****	809.296	17625715.258	2369296.719
1995	*****	849.820	18508276.642	2487933.027
1996	*****	965.123	21019480.055	2825495.839
1997	*****	1035.391	22549851.256	3031212.510
1998	*****	1080.021	23521858.201	3161872.334
1999	*****	329.623	10093307.660	1653526.225
2000	*****	268.603	8224843.746	1347426.958
2001	*****	841.680	18330997.392	2464102.667

Teknik etkinsizlik ile maliyette ortaya çıkan etkinsizlik bir arada değerlendirildiğinde, firmanın (kendi faaliyet yıllarını referans alarak veya rakipleri ile karşılaştırma yaparak) yaklaşık % 35 (0.353) oranında etkinsiz faaliyet içerisinde olduğu söylenebilir.

Üretim sürecinde fiyatları veri kabul ederek ortaya çıkan sözkonusu tahsis etkinsizliğinin giderilmesi için, Tablo-4’de düzenlenen maliyeti minimize edici fiziki girdi miktarlarının dikkate alınması gerekmektedir.

Firmanın analizlere esas dönem içerisindeki veri seti dikkate alınarak yapılan analizlerde elde edilen ve Tablo-5’de düzenlenen Malmquist indeks değerleri incelendiğinde (burada referans yılı olarak alınan 1992 yılı kaybolmuş ve veri seti 9 yıla inmiştir), başlangıç yılına göre firmada herhangi bir teknik ilerlemenin olmadığı tespit edilmiştir. Bu, ilgili firmanın ne içsel (pür etkinlik) ne de dışsal faktörlere bağlı olarak ölçek etkinliğinde bir gelişme kaydedemediği anlamına gelmektedir. Sözkonusu sonuç, ya firma çalışanlarının mesleki anlamda hiçbir eğitim almadıklarıyla ya da firmanın beşeri kaynak kullanımını iyileştirme yöntemiyle verimlilik artışını ihmal etmesiyle açıklanabilecektir.

Tablo- 5: Malmquist Yıllık Ortalamalar İndeksi

Yıllar (1992-2001)	Etkinlik Göstergeleri				
	TİD	TD	PED	ÖED	TVFD
2	1.000	0.455	1.000	1.000	0.455
3	1.000	0.973	1.000	1.000	0.973
4	1.000	1.039	1.000	1.000	1.039
5	1.000	1.391	1.000	1.000	1.391
6	1.000	0.873	1.000	1.000	0.873
7	1.000	1.119	1.000	1.000	1.119
8	1.000	0.936	1.000	1.000	0.936
9	1.000	0.884	1.000	1.000	0.884
10	1.000	1.019	1.000	1.000	1.019
<i>Ortalama</i>	<i>1.000</i>	<i>0.931</i>	<i>1.000</i>	<i>1.000</i>	<i>0.931</i>
[Not: Malmquist indeksi, geometrik ortalamaları esas alan bir indeks türüdür.]					
TİD: Teknik ilerlemedeki değişim;					
TD: Teknolojik değişme;					
PED: Pür etkinlikteki değişme;					
ÖED: Ölçek etkinliğindeki değişme;					
TVFD: Toplam faktör verimliliğindeki değişme					

Ayrıca ilgili tabloda düzenlenen (Tablo-5) pür etkinlikteki değişme ile ölçek etkinliğindeki değişimin ortalama değerleri dikkate alındığında, başlangıç yılına göre herhangi bir değişimin ve ilerlemenin olmadığı görülmüştür. İncelenen dönem içerisinde sözkonusu parametre değerlerinde herhangi bir değişimin olmaması, firmanın faaliyet etkinliğini tartışmalı hale getirmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren Neo-liberal politikaların da etkisiyle yoğunlaşan özelleştirme tartışmaları, mülkiyet biçimleri ile teknik etkinlik arasındaki etkileşimleri ön plana çıkarmıştır. Son zamanlarda Stigler, Posner ve Peltzman’ın öncülüğünü yaptığı *regülasyon teorisi*, özelleştirme eksenli tartışmalarda kaynak kullanım etkinliğinin yanısıra rekabet gücünü artırmada bir politika aracı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada regülasyon konusu bir politika önerisi olarak dikkate alınmış ve -alan çalışmamıza esas olan firmada ulaştığımız analiz sonuçlarının da pekiştirdiği gibi- bu tür bir düzenleme ve yapılanmayı esas alacak bir sürecin başlatılması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bir ekonomide piyasa mekanizmasının başarısızlığını düzeltmede, istikrarı sağlamada, ekonomideki çıkar dağılımının yapısını geniş halk kitlelerine yönlendirmede ve uzun dönemde ekonominin kaynak planlamasını kolaylaştırarak ekonomi politikası tesis etmede başarılı olabilmek için pür müdahalesiz bir ekonominin vahşi kapitalizme yol açan sonuçlarını veya belli tehditlerin her zaman belli fırsatlara dönüştürülme boyutunu engellemede KİT’lerin regülasyonu, kurumsal bir araç olabilecektir. Bu misyonu üstlenecek KİT’ler, rekabetçi regülasyon modeli çerçevesinde yeni sanayileşmenin çekirdeğini de oluşturabilir. Bazı ülke ve ülke grupları tarafından oluşturulan ve uygulanan regülasyon stratejilerinin hem ilgili ülkelerin rekabet güçlerinin artmasına imkan sağladığı hem de rekabet ortamının gelişerek, uluslararası boyutta regülasyon rekabetinin ve işbirliği stratejilerinin her geçen gün artmasına neden olduğu, yaşanan tecrübelerden edinilmektedir.

Sürdürülebilir ve rekabetçi regülasyon modeli’nin Türkiye Özeli olarak tanımlamak istediğimiz regülasyon çerçevesinde “*ekonomide demokratikleşme olgusu*” ele alınır iken, bu olgunun hayata geçirilmesi için çeşitli kesimlere sağlanan imtiyazların ortadan kaldırılması, haksız rekabetin asgari düzeye indirilmesi ve rekabetin adil koşullarda gerçekleştirilmesi, devletin, istikrarı ve verimliliğe dayalı bölüşümü birinci dereceden önemsemesinin yanısıra devletin asli fonksiyonlarını yerine getirirken, volontarist ve popülist kaynak kullanımına son vermesi, yani üretken kaynak kullanımını daha da etkinleştirmesi gerekmektedir.

Söz konusu gerekçelerden hareketle devletin bir regülasyon modeli gerçekleştirebilmesi için oluşturulabilecek bir ‘*Ulusal Performans Değerlendirme Merkezi*’ aracılığıyla toplumsal fayda/maliyet analizinin yapılması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Bu bağlamda kamusal mallara ilişkin karar ve planlamada, rasyonellik ilkesinin bağlayıcılığı, özellikle seçimlerde yapılan taahhütlere yansımaları ve alternatif tercihler politikası oylanarak hayata geçirilmelidir.

Özelleştirme uygulamalarının çözümsüzlük yumağına dönüştüğü Türkiye’de demokratik işleyişin yeterince yerleşmemiş olması da, sosyal grupların katılımını

sınırlandırdığı için uygulamada kamusal mallara ilişkin karar ve planlar bürokrasinin alternatifsiz tercihine dönüşmektedir. Bu nedenle bürokrasi, kamusal mallara ilişkin karar ve planlarda etkileyici ve özel bir yer edinmekle, etkin rekabet ve verimlilik olgusunun geri plana itilmesinin kurumsal kaynağını oluşturmaktadır. Kaynak kullanım sürecindeki bu tür yetersizlikler giderek artan istikrarsızlığa; artan istikrarsızlık, makam ve memuriyetlerin bölüşümünde artan suistimallere yol açtığı içindir ki; “yönetemeyen demokrasilerde ortaya çıkan kötü yönetimler, iyi yönetimleri barındırmamaktadır (kovmaktadır). Ortaya çıkan bu döngüsel durumdan dolayı ekonomi politikası düzenlemelerinin de kamusal bir mal olduğunu düşünürsek; kamusal mallara ilişkin rekabetçi regülasyon modeli oluşturmanın önemi daha da belirginleşmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Battese, George E., D.S. Prasado Rao and Dedi Walujadi, *Technical Efficiency and Productivity Potential of Garment Firms in Different Regions in Indonesia: A Stochastic Frontier Analysis Using a Time-varying Inefficiency Model and a Metaproduction Frontier*, Cepa Working Papers, No: 7/2001.
- Begg, David and Stanley Fischer, *Economics*, McGraw-Hill, Third Edition, London, 1991.
- Buchanan, J.M. "The Relevance of Constitutional Strategy", *Cato Journal*, Vol.6, No. 2, Fall 1986, ss. 513-517.
- Coelli, Tim and D.S. Prasado Rao, *Implicit Value Shares in Malmquist TFP Index Numbers*, Cepa Working Papers, No: 4/2001.
- Coelli, Tim, *A Guide to DEAP Version 2.1: A Data Envelopment Analysis (Computer)*, Cepa Working Papers, No: 96/08.
- Coelli, Tim, *A Guide to FRONTIER Version 4.1: A Computer Program for Stochastic Frontier Production and Cost Function Estimation*, Cepa Working Papers, No: 96/07.
- Coelli, Tim, D.S. Prasada Rao, George E. Battese, *An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis*, Kluwer Academic Publisher, USA, 1998.
- Çakal, Recep, *Doğal Tekellerde Özelleştirme ve Regülasyon*, DPT, Yayın No. 2455, Ankara, Temmuz 1996.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), *İçki Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2000.
- Emek, Uğur, "Altyapı Hizmetlerinde Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon", *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Yıl: 16, Sayı: 184, Temmuz 2001, ss. 42-53.
- Estache, Antonio, "Privatization and Regulation of Transport Infrastructure in the 1990s", *The Worldbank Research Observer*, Vol. 16, No. 1, Spring 2001, pp. 85-107.
- Guasch, J. Luis and Robert W. Hahn, "The Costs and Benefits of Regulation: Implications for Developing Countries", *The Worldbank Research Observer*, Vol. 14, No.1, February 1999, pp. 137-158.
- Joskow, Paul L., "Regulatory Priorities for Infrastructure Sector Reform in Developing Countries", *Annual Worldbank Conference on Development Economics*, Washington, 1998, pp. 191-223.
- Koutsyiannis, A., *Modern Mikroiktisat*, (Çev. Muzaffer Sarımeşeli), Teori Yayınları, İstanbul, 1987.
- Kök, Recep ve Orhan Çoban, "Kobi'lerin Sorunları, Analitik Çözüm Stratejileri ve Rekabet İmkanları: Kahramanmaraş Tekstil Endüstrisi ve Firma Ölçeğinde Bir Etkinlik Analizi", 3-4 Ocak 2002 tarihleri arasında Gazi Mağusa'da düzenlenen 21.

Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumunda Sunulan Tebliğ (yayında).

- Kök, Recep, E. Deliktaş, M. Karaçuha, "Türkiye Cumhuriyetinin Yüzüncü Yılına Hazırlanırken: Temel Dönüşümleri Açıklayan Analitik Yaklaşımlar ve Küreselleşmeden Beklentiler", Haziran 2001 de iptal edilen *V. İzmir İktisat Kongresine Sunulan Tebliğ* (yayında).
- Kök, Recep, *Ekonomi-Politik, Popülizm: Özelleştirme ve Kitler*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1995.
- Kök, Recep, *Endüstriyel Verimlilik ve Etkinlik*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 680, Erzurum, 1991.
- Kök, Recep, *İktisadi Düşünce: Kavramların Analitik Evrimi*, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1999.
- Mao, W. ve Koo, W. (1996), "Productivity Growth, Technology Progress, and Efficiency Change in Chinese Agricultural Production From 1984 to 1993", *Agricultural Economics Report*, No: 362, North Dakota State University, Fargo.
- Pfähler, Wilhelm und Harald Wiese, *Unternehmensstrategien im Wettbewerb*, Springer Verlag, Berlin, 1998
- Porter, Michael E., *The Competitive Strategy*, New York, Free Pres, 1980.
- Savaş, Vural, *Anayasal İktisat*, Beta Basım-Yayın ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1989.
- Saygılı, Şeref ve Erol Taymaz, "Türkiye Çimento Sanayinde Özelleştirme ve Teknik Etkinlik", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 3, 1996, ss. 405-426.
- Tarım, Armağan, *Veri Zarflama Analizi: Matematiksel Programlama Tabanlı Göreli Etkinlik Ölçüm Yaklaşımı*, Ankara, 2001.
- Türkkan, Erdal, *Rekabet Teorisi ve Endüstri İktisadı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001.